

חבל נחלתו

הפוסקים הכריעו שלא כדעה זו, נראה שבשאלות שעולות בשמיטה במלאכות האסורות מדרבנן כגון בשאלות על עבודות שאינן חקלאיות או שלא לשם מטרות חקלאיות, או כאלה שנוצרו בגלל תקלות כגון מלוי אדמה בבורות או חריצים עמוקים, יש להסתמך ולהורות כן למעשה⁶.

נועדו לצורך פירות השביעית אלא לפירות שיגדלו בשנים אחר השביעית.

י. נלענ"ד שהסיבה שחלק מהפוסקים נמנעו להסתמך על היתר זה נובעת מהסתמכות על הדעה הסוברת שיש איסור תורה במלאכות ע"י נכרי בשדה ישראל בשביעית כמבואר לעיל. אולם כיון ששמיטה בה"ז מדרבנן וכיון שגדולי

סימן מג

בכורות מסופקים

תשובה

שאלה

א. אם המדובר בבכורות שלא נפל בהם מום, הרי הבכורות קדושים ואסורים בגיזה ועבודה ואסורים בהרבעה.

מקור ההלכה במצוה מפורשת מן התורה (דברים טו, יט-כא): "כל הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך הזכר תקדיש לה' אלהיך, לא תעבד בבכר שורך ולא תגזז בכור צאנך. לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה במקום אשר יבחר ה' אתה וביתך. וכי יהיה בו מום פסח או עור כל מום רע לא תזבחנו לה' אלהיך. בשעריך תאכלנו הטמא והטהור יחדו כצבי וכאיל".

ונאמר בספרי (דברים פ"ט קכד): "מכלל שנאמר לא תעבד בבכור שורך ולא תגזז בכור צאנך מלמד שהבכור אסור בגיזה

מגדל יהודי של כבשים ועזים לא ידע כלל מענייני בכורה בבהמות. במשך שנים גדלו בעדרו אילים ותיישים בכורות ללא שום מעשה מצדו וללא שום בקרה ורישום. במשך השנים חלק מהזכרים הושארו לשם רביה והגדלת העדר, ולגבי שאר הזכרים היה מוכר את התיישים לערבים לאכילה, ואת האילים-כבשים ליהודים וערבים.

לאחר כעשרים שנה מהקמת העדר הצטרף כשותף מגדל נוסף שמתכוון למכור את האמהות לגוי לפני ההמלטה. למה הוא צריך לחשוש, ומה עליו לעשות כדי שלא יהיה שום חשש איסור בעדרם המשותף מכאן ולהבא?

6. באתר האינטרנט של הרה"ג יעקב אריאל שליט"א ענה שאם יש צורך אמיתי בפעולת ניכוש היא מותרת ע"י ישראל, במידה וריסוס וכיסוח העשבייה אינם יעילים, לעומת זאת אם אין צורך הכרחי אסור אף ע"י נכרי. ולענ"ד, מותר ע"י נכרי אף בניכוש, וכ"ש אם הנכרי הוא קבלן שבא מעצמו ומעדיף דוקא לנכש ולא לרסס או לכסח. ונראה שפעולתו בניכוש עדיפה מבחינה היתרה ההלכתית על פעולת ישראל בריסוס וכיסוח.

עובד בה, הרי שהכתוב הקפיד דבעי שלא נעשית בה שום עבודה ומש"ה עלה עליה זכר פסולה שהרי נעשית בה עבודה, אבל בקדשים לא הקפיד בה הכתוב שלא תיעשה בה עבודה, אלא שאנחנו מזהרין שלא לעבוד בה והמריבע אינו עובד בה אלא הרובע הוא העובדה וזה פשוט. ולפי מ"ש האיסור הוא דוקא בשבהמת פסולי המוקדשין היא נרבעת אבל אם רובעת פשיטא דשרי שהרי אין כאן עבודה. "וכ"כ בשו"ת הר צבי (יו"ד סי' רמא). ולכאורה למדנו מדבריו שעצם השהיית בכור בעדרו כשהוא מרביע נקבות אינו אסור אף מדרבנן, ומכמה טעמים, ראשית המדובר בזכר, ועוד שאינו אוחז את הבהמה ומביא עליה זכר אלא משהה את הזכר הקדוש בעדרו והוא רובע, ועוד שנאמר במו"ק (שם) שמותר להכניס בהמה בחוה"מ לבקרות ופרש במיחוס לרש"י: "לבקרות — מקום שיש שם בהמות, והיא רובעת מעצמה". וא"כ כשם שאין זו עבודה בחוה"מ כן אין זו עבודה בקדשים. ומשמע שאין קדושה או איסור על ולדות שנולדו מבכור ובהמת חולין.

וכן כתב בשו"ת חתם סופר (ח"ב יו"ד סי' דט): "נפשו היפה בשאלתו יהודי שיש לו בכור אי מותר לשלחו במרעה בין הבהמות, והוא מרביע אותם והנכרים רוצים בזה ורוצים לפרנסו אי שרי לישראל להניח לבהמת קדשים להרביע הפרות?" "הנה מטעם הולדות לא מספקא דאפילו אי חוששין לזרע האב ה"ל זה זה גורם ושרי כמבואר בראשונים פ' בהמה המקשה גבי בן פקועה הבא על בהמה מעליא, דאי הוה שייך זוז"ג הוה שרי ולא קמבעיא אלא משום עבודה בקדשים. במס' מ"ק י"ב ע"א בברייתא ראשונה תני

ובעבודה אין לי אלא בכור תם בעל מום מנין תלמוד לומר כל הבכור."

איסורי גיזה ועבודה נמנו כשני לאוין ע"י מוני המצוות כגון הרמב"ם בספר המצוות (ל"ת קיג, קיד).

לגבי הרבעה נאמר בתוספתא (מו"ק פ"ב ה"א): "זאין מרביעין בבכור ובפסולי המוקדשין". והובאה הברייתא אף בבבלי מו"ק (יב ע"א). ופרש במיחוס לרש"י: "אין מרביעין — אין אוחזין הבהמה ומביאין עליה זכר."

"בבכור — דקעביד ביה מלאכה, וכתיב (דברים טו) לא תעבוד בבכור שורך."

וכן באר בבית הבחירה למאירי: "ולעולם אין מרביעין בבכור שהרי אסור הוא בגיזה ועבודה וזו מעין עבודה הוא". יש להעיר שבעוד רש"י כתב שהרבעה היא עבודה, הרי המאירי כתב שהיא מעין עבודה, והריטב"א כתב כרש"י.

ב. ונראה שהן לרש"י וריטב"א והן למאירי איסור הרבעה הוא מדרבנן, כדברי המשנה למלך (הל' מעילה פ"א ה"ט): "אלא טעמא דרבינו הוא משום דקרא לא הקפיד אלא שלא יהא הוא עובד בקדשים כדכתיב לא תעבוד אבל המריבע הוא אינו עובד בה אלא עושה פעולה שהבהמה הרובעת תעבוד בקדשים וזה לא הזהיר הכתוב אלא שחכמים אסרו דבר זה שלא יהא הוא סיבה שתיעשה עבודה בקדשים. וכן נראה מלישנא דברייתא שאין כאן אלא איסורא בעלמא דקתני כיוצא בו אין מרביעין בבכור כו' משמע דדומיא דאין מרביעין בחולו של מועד מיתנייא והתם פשיטא דאין איסורו כי אם מדרבנן וכמבואר, ושאיני פרה (=אדומה) דמיפסלא בעלה עליה זכר דשאני פרה דמעגלה ערופה גמר דכתיב בה אשר לא

חבל נחלתו

שפיר דמה יש לו ריווח לישראל בשהיתו לכשיומם, ומשום עבודה לא מצינו אלא להכניסו לבקרות להדיא, אבל להניחו רועה בין שאר הבהמות לית לן בה ומצינו בש"ס בבכור שמסרו לרועה, אלא אפשר מיירי דליכא נקבה אלא עדר שכלו זכרים או אפי' נקבות ואיכא עוד זכרים של חולין בהדה ואין משם ראיה, מ"מ לא נ"ל מטעם עבודה גם משום לא נהנה מקדשים דמה הנאה יש לו בזה ולא משתרשי ליה מידי ומה שיוזנו הנכרים אותו בשעה שאין המרעה מספקת בלאה"נ מי יכופר לזונו ואין כאן רווחא והנאה ע"כ אין נלע"ד איסור בדבר".

וא"כ אף שצייד שלא כמל"מ, בכ"ז סבר שאין איסור עבודה בהכנסת בכור קדוש לעדר והוא מרביע את הנקבות, ומותר לעשות כן¹. ועי' פתחי תשובה (סי' שח ס"ק א) שמביא כמה תשובות מהחת"ס להיתר. אבל בשו"ת רב פעלים (ח"ד י"ד סי' לה) הסיק ה"בן איש חי" מתשובות החת"ס: "נמצא הרב ז"ל גם בתשובה דסי' ש"ה הנז' לא התיר אלא למסור אותו לרועה הגוי כדי לרעותו ולגדלו, אבל אם הגוי מבקש ממנו הבכור להדיא כדי לרבעו על הבהמות זה הו"ל מרביע בידיים ואסור, ובסי' ש"ב נראה דגם למסרו לרועה גוי מחמיר ובדוחק התיר ע"י תנאי שיתנה עמו שלא יניחו לעלות על הפרות ואם יניחו יפסיד שכרו וכנו"ל, ולכן בנידון השאלה דידן הנז' ששואלין את הבכור מן הישראל כדי להרביעו זה אסור בודאי וגם למסרו לרועה צריך לזוהר וכאמור".

אין מרביעים בחוה"מ וכיוצא בו אין מרביעין בבכור ובפסולי המוקדשים ובאידיך ברייתא תניא אין מרביעין בחוה"מ ר"י אומר חמורה שתבעה מרביעים ושאר כל הבהמות מכניסים אותו לבקרות ע"ש. ומשמע לת"ק אין מכניסים לבקרות בחוה"מ ובכלל אין מרביעים הוא, וכן סתמו כל הפוסקים ולא כ' שבחוה"מ מכניסים לבקרות א"כ גם בבריי' קמיייתא בכלל אין מרביעים הוא איסור הכנסה לבקרות ומדקא' כיוצא בזה בבכור ש"מ בבכור נמי אסור וכן מוכח לכאורה לחד פירוש בר"ן שם הוא משום שמא יגדל ממנו עדרים עדרים וכש'ל בגיזה ועבודה וזה שייך אפילו בהכנסה לבקרות ואע"ג דלכאורה משמע דטעמא משום איסור עבודה שכן פירש"י ור"ן ורמב"ם פ"א ממעילה וכ"מ מ"מ בהא לא פליגי. וצ"ל אע"ג דכ' כ"מ שם דליכא איסור דאורייתא וביאר המשנה למלך כיון שאינה עושה מלאכה בידיים לא הוה בכלל לא תעבוד דאורייתא. ודברי משנה למלך שם תמוהים דמשמע דליכא איסורא דרבנן אלא בנקבת קדשים שמביא זכר עליה אבל זכר קדשים ליכא אפילו איסור וצ"ע, הרי בבכור איירינן שמביאו על הנקבה [ועיין בסי' שאח"ז בביאור היטב] ומ"מ אעפ"י שמכניס כמכחול בשפופרת מ"מ אין זה מלאכה אלא טורח התשמיש וזה עושה הבכור מעצמו ולא הבעלים וליכא אלא איסור דרבנן י"ל גם הכנסה לבקרות הוה בכלל זה לענין גיזה ועבודה.

"מ"מ לדינא י"ל דיגדל עדרים לא שייך הכא

1. ונראה שהזרעה מלאכותית בזרע בכור אסורה מדרבנן כהרבעה שכן אווז את הנקבה ומזריק לרחמה את הזרע. אמנם בבהמה דקה לא נוהגים בהזרעה מלאכותית, אלא רק בבהמה גסה ברפתות לחלב.

קינים (פ"א מ"ב) נאמר: "חטאת שנתערבה בעולה ועולה בחטאת אפילו אחד בריבוא ימותו כולם". ופרש רע"ב: "אפילו אחד ברבוא ימותו כולן — ולא בטלי ברובא, דבעלי חיים חשיבי ולא בטלי". וכן במס' תמורה (כח ע"א): "כל האסורין לגבי מזבח אוסרין בכל שהן". ופרש"י: "ובחולין נמי תנינא — דאפילו בחולין ממש לא בטלי ברובא בעלי חיים וכל הנך דחשיבי". וכ"פ הרמב"ם (הל' מאכלות אסורות פט"ז ה"ז) ובשולחן ערוך (יר"ד סי' קי ס"א): "וכן בעלי חיים חשויים הם ואינם בטלים".

ובספר האגור (שורשים וכללים): "גרגר שני מקום קבוע שאסור מדרבנן, כגון בעלי חיים דחשיבי וחשויים כקבוע כדאיתא בפרק התערובת. הדמיון שור הנסקל שנתערב מחיים בין שאר שוורים שמן התורה בטל ברוב. ואמרו חכמים בזבחים פ' התערובת שבעלי חיים חשויים ואינן בטלים וקראוהו לשם קבוע". ולמדנו שאע"פ שמן התורה אף בע"ח בטל ברוב, מדרבנן אינו בטל ונחשב לספק. וכ"פ בשו"ת חתם סופר (ה"ג [אה"ע א] סי' עג): "וה"נ במום דאורייתא אע"ג דכבר נתערב חד בתרי ומן התורה בטיל ורק מדרבנן בעלי חיים חשיבי ולא בטלי מ"מ מיקרי איסור דאורייתא".

ולגבי איסור הגיזה לא ניתן לומר שמותר לגזוז אחד שפרש מן העדר (עי' שו"ע סעיף ו), או שאם מת אחד הזכרים הותרו שאר הזכרים (שם סעיף ז) שכן אף אחד לא יודע כמה זכרים הם בכורות ואולי הם רוב הזכרים וא"כ כל אחד מהזכרים העומדים להרבעה הוא בספק.

ה. ואע"פ שהגוזז חמישה כבשים מעדרו צריך לתת אחד מששים בגיזה לכהן (מתנת כהונה זו מבואת ברמב"ם בהלכות ביכורים פרק

וכן לדין עולה מדבריו שאסור לבעלי הבכורות להשהות את הבכורות בתוך העדר על מנת שירביעו את הנקבות.

ועי' שו"ת בצל החכמה (ה"א סי' עא) שכותב שלבקות אסור, ולעדר במרעה משמע שאם מצפה שהזכר ירביע את הנקבות ג"כ אסור.

ג. לדין זה על השארת בכור בעדר כדי להרביע יש נ"מ עתה לאחר שנכנס השותף שומר המצוות, שכן עדיין אין זכרים שהם בודאות חולין, ולכן לשיטת המל"מ והחת"ס עפ"י הפ"ת נראה שעד שיהיו זכרים כאלה בעדר מותר להמשיך ולהשהות את כל הזכרים להרבעה בתוך העדר, ובהגיע הזכרים הנולדים לגיל המתאים יוציאו את כל הזכרים המסופקים מהעדר. אולם לפי הרב פעלים ושו"ת בצל החכמה משמע שאסור משום סרך עבודה בבכורות וגידול עדרים.

אולם נראה שכיון שכל עדר הזכרים בספק ואין ידוע האם יש בו בכורות וכמה, נראה שמותר להניחם בעדר עד שיתבגרו זכרי חולין. כמו"כ ניתן לתלות בספק נוסף שמא אלו שהרביעו הם החולין בתערובת ולא הבכורות.

ד. נראה שבינתיים, במשך כשנה עד שהזכרים שאינם בקדושת בכור יגיעו לבגרות, אסור לגזוז את כל הזכרים המשמשים להרבעה, שכיון שאין ידוע אלו הם הקדושים — כל הזכרים אסורים.

והטעם מן האמור בהרבה מקומות בש"ס שבעלי חיים אינם בטלים ברוב, ולכן כל איל שהוא ירצה לגוזזו בקיץ הוא בספק.

הדין שבע"ח אינם בטלים נאמר בזבחים (עג ע"א): "דב אנשי אמר: אפי' תימא רבנן, בעלי חיים חשיבי ולא בטלי". וכן במשנת

חבל נחלתו

י. נראה שבמקרה שלפנינו, מעדר הנקבות צריך לתת אולם מעדר הזכרים פטור מלתת, שכן בכור אסור בגיזה ועבודה ומספק כל עדר הזכרים אסור כמבואר לעיל, וא"כ אינו יכול לתת אף מאותם שהם חולין ואינם קדושים, שכן אינו יודע אלו הם, והמוציא מחבירו עליו הראיה, וכהנים צריכים להוכיח שהם חולין כדי לזכות בגיזת עדר הזכרים.

וכן נראה לגבי נתינת הבכורות עצמם לכהן. כיון שהמוציא מחבירו עליו הראיה ולא יודע לאף אחד האם יש בעדר הזכרים בכורות המוציא מחבירו עליו הראיה ואין צריך ליתנם לכהן.

ו. אולם כיון שכל העדר סומן במספרים באוזניו ע"י השירות הוטרינרי במדינת ישראל נעשה מום קבוע אף בבכורות ואמנם אסור להפיל מום בכוונה בבכורות אולם מום זה לא ניתן בכוונת הפלת מום והתרת הבכור, ולכן הבכורות הותרו. ע"י דיון בכך בספרו של הגר"י אריאל, רב העיר רמת-גן באהלה של תורה (ח"א סי' נד).

ולעצם העניין שחור באוזן הוא מום קבוע בבכור יעויין בתשובת הגר"י אריאל רב העיר רמת-גן בספרו באהלה של תורה (ח"א סי' נד) ובספרי חבל נחלתו (ח"א סי' סז) בו הסקתי שחור באוזן במקום שהשירות הוטרינרי מנקב הוא מום קבוע ומובהק שניתן להתיר על פיו אף בימינו שאיננו בקיאים במומים.

וכן כתב בשו"ת רב פעלים (ח"ד יו"ד סי' לה): "ברם צריך אתה לדעת כי צרימת האזן לא היא מום אלא בכה"ג שכתב מרן בש"ע סי' ש"ט ס"ב וז"ל וצרימת האזן הוא מום מובהק היכא דמנכר שפיר ונראה לעינים שהוא יותר מחגירת הצפורן וכיצד צרימת

האזן שנפגמה בחסרון מן התנוך ולא העור שבשפת האזן בין שנפגמה בידי אדם בין שנפגמה בידי שמים עכ"ל. וכתב הט"ז ס"ק ה' ולא העור שבשפת האזן ששם הדר בריא והיינו באליה רכה שנקראת עור כך כתב רש"י עכ"ל, על כן צריך אתה לדעת אם זה הקצב לא צרם אלא העור דהיינו אליה הרכה שבאזן אין זה מום מעיקרא".

וע"כ לפי דברים אלו כל הבכורות הם בעלי מומים ואמנם אסורים בגיזה ועבודה אולם דינם קל יותר בכמה דברים מבכורות קדושים.

ז. וצריך להמשיך ולדון על ספק בכורות אלו הנחשבים לבכורות בעלי מומים, מה דינם לגבי אכילתם ומכירתם.

כתב בספר כפתור ופרח (פ"ט ז): "כתב החסיד הר' יונה ז"ל בכור בהמה טהורה בזמן הזה אסור באכילה ובהנאה עד שיפול בו מום מעצמו, נפל בו נותנו לכהן לשחטו ולאכלו והכהן יכול להאכיל ממנו לישראל. והמומין הם מומין גדולים ונכרים כגון נקטעה ידו נשברה רגלו נסמית עינו".

היינו, אם בודאות המדובר בבכור בעל מום היה צריך ליתנו לכהן כדין מתנות כהונה והוא ממונו של כהן לענין אכילה ושאר דברים. כאמור במסכת מעשר שני (פ"א מ"ב): "הבכור מוכרין אותו תמים חי ובעל מום חי ושחוט ומקדשין בו האשה".

עוד כתב שם הכפתור ופרח: "ומותר למוכרו לכהן ולישראל יחדו, ואף על פי שאמרו מסכת תמורה (ח, ג) אמר רב חסדא לא שנו אלא כהן לכהן אבל כהן לישראל אסור למכור, הרי אמרו (שם) שאין הלכה כן דגרסינן מר זוטרא איקלע לבי רב אשי אמר ליה טענים מר מידי, צבת ליה אומצא, אמר ליה ליכול מר דמיברי משום דבוכרא הוא,

ורק אם לא ימצאו להם קונים מישראל מותר למוכרם לנכרי.

ח. עוד שנינו (בכורות לא ע"א): "כל פסולי המוקדשין (הנאתן להקדש) נמכרין באיטליז ונשחטין באיטליז ונשקלין בליטרא, חוץ מן הבכור והמעשר שהנייתן לבעלים". ופרש רש"י: "הנאתן לבעלים – בכור הנאתו לכהן ומוכר הבשר לכל מי שירצה, דבשר בכור נאכל לכל אדם, והכהן נוטל דמיו ולכהן קרי בעלים של בכור ומעשר הנאת מכירתו ביוקר לבעליו ישראל היא ומשום הנאת הדיוטות לא מזלזלין בקדשים לנהוג בהן מנהג חולין למוכרו באיטליז אלא בביתו ואף על פי שלא יקפצו עליהם בני אדם כל כך ואין נשקלין בליטרא אלא באומד ואם יפסיד לית לן בה". ונראה שהאיסור מדרבנן. ובימינו אין מכירה בבית, וכאן שמספק אינם ניתנים לכהן נראה שמותר למוכרם כדרך המכירה בימינו.²

מסקנות

(א) מן הראוי לסמן עתה בעדר את כל הזכרים שהם ספק בכורות, ולהשאיר לצורך הרבעה רק את הזכרים שבודאות אינם בכורות ומהם להרביע את העדר.
(ב) במידה והדבר לא ניתן, מותר להשאיר את כל הזכרים המסופקים בעדר לצורך הרבעה. ומעת שיגדלו זכרים שאינם בכורות – להוציא את המסופקים ולמוכרם לשחיטה.
(ג) את כל המסופקים אין לגוזז עד שימכרו.

אמר ליה מנא לך הא, אמר ליה מכהן זבניה. אמר לו והא אמר רב חסדא מכהן לישראל אסור, אמר ליה לא שמיע לי כלומר לא סבירא לי. ואסור למכור בכור לגוי בין חי ובין שחוט בין תם בין בעל מום כל עיקר".
ובאנ' תלמודית ערך בכור בהמה טהורה (כרד ג, עמ' רצ) הובא עפ"י בכורות (לג ע"א) שבכור בעל מום מותר לנכרי. וכך פסקו הרמב"ם (הל' בכורות פ"א ה"ג) והשו"ע (יו"ד סי' שו ס"ה). ואעפ"כ יש מהגאונים (הלכות גדולות בכורים ורב האי גאון בס' המקח סוף שנו), שפסקו שאסור למכרו לגוי, ונראה שהוא משום בזיון קודשים. וכן באנ' תלמודית ערך בזיון קדשים (כרד ג, עמוד נז) כתבו שמחלוקת הפוסקים היא האם מותר להאכיל בשר בכור בעל מום לגוי או לכלבים, והיש"ש (חולין פ"ד סי' ד) והש"ך (יו"ד סי' שו ס"ק ז) אסרו, והוסיף הש"ך (שם ס"ק ח) שלכלבים י"ל שאסור מה"ת. וכל שהותר לגבי נכרי הוא לזמנו שיאכל עמו או להאכיל לכלבים דרך עראי מהנותר בקערה עם העצמות, ולעומתם, מהרי"ט אלגזי (בכורות פ"ה אות מא) חולק ומתיר, וטעמו שאין לחדש גזרה דרבנן מדעתנו (אע"פ שחולק על בה"ג ורה"ג). ועי' בערך בכור בהמה טהורה מחלוקת ראשונים לגבי האכלה לכלבים.

במקרה שלפנינו, לכשיגיע הזמן שאפשר יהיה למכור את עדר ספקי הבכורות מן הראוי שלא למוכרם לנוכרים, ואע"פ שאיסור המכירה לנוכרי מדרבנן וספק דרבנן לקולא, נראה לי שמן הראוי להחמיר,

2. הערת הרה"ג אביגדר נבנצל רב העיר העתיקה – ירושלים: צ"ע לענ"ד מנלן להתיר מכירה באטליז ובמשקל.

חבל נחלתו

ד) מלכתחילה יש למוכרם לישראל ורק אם אין ברירה מותר למוכרם לגוי.
ה) כיון שהמוציא מחבירו עליו הראיה אין צורך לתת את המסופקים לכהן.

סימן מד

שינויים במסים על ידי מזכירות הישוב

שאלה

ונראה שמזכירות הישוב המפעילה את המעון אינה זרוע מבצעת של משרד ההמסחר והתעשייה, אלא היא גוף עצמאי שמקבל מימון ותנאי הפעלה ופיקוח, אבל אינו חייב לקבל את הקריטריונים לתשלום אותם קובעת המדינה. ולכן אם הישוב מעוניין בהוספות כלשהן מותר לו לגבות מס נוסף מההורים. כמו כן הישוב צריך לדאוג בעצמו למטפלות, הישוב הוא משלם את משכורות המטפלות במעון, והוא האחראי להבאתן והחזרתן מידי יום. כל זאת מוכיח שהמזכירות היא גוף עצמאי שמקבל מימון חלקי ממוסדות המדינה וצריך לעמוד בדרישות מסוימות. ולכן המזכירות אינה צריכה להיות צמודה לדרגות הסבסוד של משרד המסחר והתעשייה, היא רשאית להטיל את נטל הפעלת המעון לפי ראות עיניה.

כך כתב הרשב"א (שו"ת ח"א סי' תרמד):
"שאלת בני שפטרו המלך בחזותמו ממיסים ומארנוניות. שאם עשו הקהל הוצאה בצרכי ציבור כגון חלוקת השחזדים של יום אידם ובתיקוני העיר. וכן בענין הסימנים ולהחזיר לגוים כל רבית שלקחו מהם יותר ממאמרו. והוא טוען שהוא פטור דהוא כמברייח ארי מנכסיו".

"והשיב שהדין עם הצבור. דאף על פי שפטרו המלך ממה שתובע לצבור לפדות ממונם של אלו, מכל מאורע שיארע להם לא

מזכירות הישוב מפעילה מעון לגיל הרך ולשם שולחים את ילדיהם בגיל המתאים כל מי שמעוניין בישוב. הפעלת המעון כוללת תשלום למטפלות, הבאתן והחזרתן כל יום, והוצאות תפעול המעון (חשמל מים וכד.). התקציב להפעלת המעון הוא בחלקו מתשלומי ההורים לישוב. משרד המסחר והתעשייה מסבסד חלק מתשלומי ההורים רק למשפחות שהאם עובדת ועל פי יכולת כלכלית. חלק גדול מהמשפחות אינן מסוגלות לשלם את המחיר המלא של עלות המעון. עקב כך מזכירות הישוב משלמת חלק מהעלויות בכספים שהיא מגייסת לצורך כך, ורוצה להטיל מס שווה על כל המשפחות שילדיהם במעון, האם מותר למזכירות הישוב להטיל על מקבלי הסבסוד מהמדינה תשלום נוסף כדי להקטין את הנטל הכולל, ולהקטין מעל עצמה את התשלום לכולם?

תשובה

א. נראה שיש לדון במעמד הישוב המפעיל את המעון כלפי המדינה. אם המזכירות או הישוב הם זרוע מבצעת של המדינה, הרי הם אינם יכולים לשנות מאומה, אולם אם הם רשות עצמאית זכותם לשנות מההוראות של המדינה.